

Bergverksdriften frem til i dag

Av Torfinn Kjærnet

KULLGRUVEDRIFTEN

Kullet på Svalbard ble oppdaget av hvalfangere som kom til Svalbard på begynnelsen av 1600-tallet. Vi kjenner ikke med sikkerhet til at hvalfangerne brøt kull, men fangstfolk som overvintret, har nok benyttet seg av muligheten til å fyre med lokalt kull.

I 1826 brøt mannskapene på en fangstskute 60 tønner kull og tok det med til Hammerfest. Utover i 1870-80 årene var det ikke uvanlig at dampskip forsynte seg av de lettest tilgjengelige kullforekomstene langs vestkysten av Svalbard.

Zachariassens kullgruve på Bohemanneset på nordsiden av Isfjorden.

På tross av denne tidlige aktiviteten er det likevel ishavsskipper Søren Zachariassen fra Tromsø som ofte får æren for å ha startet den kommersielle kulldriften. Zachariassen brøt 600 hektoliter kull på Bohemanneset i 1899. Noe av kullet ble solgt til dampskip på Svalbard og resten tatt med til Tromsø og solgt der samme høst. Zachariassen sendte også prøver av kullet til Kristiania for analyse.

Kullkompaniet Isefjord Spitsbergen annekterte områder på Svalbard ved å gjerde dem inn med ståltråd merket med slike metallskilt. Skiltet ble funnet i 2007 og er nå i Svalbard Museums samlinger. Slike kulturminner er fredet!

Sammen med investorer ble Kullkompaniet Isefjord Spitsbergen dannet i 1900. Samme sommer okkuperte de landområder med kullforekomster, satte opp et par hus og brøt litt kull på Bohemanneset og ved Grønfjorden. Det ble etter dette ikke mer kullbryting på selskapet, og de solgte områdene de hadde okkupert, til russiske, nederlandske og norske (SNSK) interesser før selskapet ble endelig avviklet i 1922.

Zachariassens hus fra 1900 på Bohemanneset er den eldste bygningen som fremdeles står fra Svalbards tidligste kullgruvedrift.

ADVENT CITY OG HIORTHAMN

Kullforekomster ved Adventfjorden har vært kjent forholdsvis langt tilbake i tid. I Lamonts bok "Yacting in the Arctic Seas" fra 1876 er det en illustrasjon av folk som bryter kull ved Adventfjorden på en ekspedisjon noen år tidligere.

Den første ordinære gruvedrift fikk vi imidlertid først etter at A/S Bergen-Spitsbergen Kulgrubekompani ble stiftet i 1901. De startet opp med forsøksdrift på kull av kritt alder i Advent City på nordøstsiden av Adventfjorden i 1903. Selskapet ble allerede i 1904 slått sammen med det nystartede engelske selskap The Spitsbergen Coal and Trading Company Ltd. for å forene innsatsen med kullgruvedrift på Svalbard. Det ble bygget bremsebane fra gruveåpningen ned til sjøen, og 17 bygninger ble oppført.

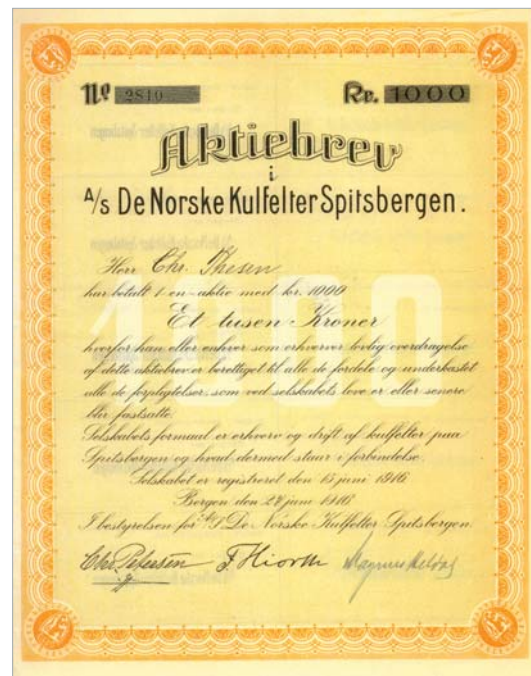

The Spitsbergen Coal and Trading Co. hadde egne betalingsmerker som de ansatte måtte bruke i selskapets butikk på Svalbard.

Det var stor misnøye med lønningene og arbeidsforholdene blant gruvearbeiderne i Advent City. Rikelig tilgang på alkohol, som den engelske vintersjefen Muscamp solgte til arbeiderne, og tidens revolusjonsånd medførte at arbeiderne gjorde opprør vinteren 1906-07. Muscamp var tidligere offiser med solid bakgrunn fra Boerkrigen i Sør Afrika og behandlet arbeiderne som rekrutter og truet dem med våpen. Under opprøret forskanset han seg i boligen sin til mørketiden var over. Våren 1907 ble de engelske gruvearbeiderne arrestert og ført

til England, mens de norske mistet retten til lønn og ble dømt til å betale selskapet for kosten i løpet av vinteren.

Problemer med utstyr og maskineri samt dårlig kvalitet på krittullet førte til endelig nedleggelse i 1908. Kullproduksjonen fra Advent City ble aldri mer enn forsøksdrift og var således ubetydelig. Anlegget ble forsøkt solgt, men først i 1916 overtok det nystartede Bergensfirmaet A/S De Norske Kulfelter Spitsbergen eiendommer og anlegg.

Aksjebrev fra A/S De Norske Kulfelter Spitsbergen.

Bygninger og utstyr ble flyttet fra Advent City til Hiorthamn 2,5 km lenger inn fjorden i 1917. Der ble det startet opp med gruvedrift på tertiære kullag i Firkantenformasjonen høyt oppe i fjellsiden på Hiorthfjellet. Det er de samme kullag som drives i Longyearbyen.

Det ble ført opp nye bygninger i tillegg til dem som ble flyttet, og det var i alt 24 hus i Hiorthhamn i 1918. En stor, moderne taubane ble bygget fra gruveåpningen

De fleste av husene som står igjen etter gruvedriften i Hiorthhamn brukes i dag som fritidsboliger.

oppe i fjellsiden og ned til lasteanlegget ved sjøen. Spanskesyken herjet stygt blant arbeiderne vinteren 1918-19. I tillegg viste det seg at kullet var av vesentlig dårligere kvalitet enn på den andre siden av Adventfjorden.

Staten gikk inn med midler fra 1919 til selskapet gikk konkurs i 1922. Deretter fulgte en periode med småskaladrift i regi av en murmester fra Bergen frem til 1926. Driften lå deretter nede, og anlegget ble solgt til Jakob Kjøde i 1937. Kjøde startet selskapet Norske Kulfelter A/S i 1938 og døpte om Hiorthhamn til Moskushamn. En begrenset drift foregikk frem til endelig nedleggelse ved krigsutbruddet i 1940.

Det er vanskelig å gi noe anslag på hvor mye kull som ble tatt ut i Hiorthhamn, men det er trolig i størrelsesorden noen hundre tusen tonn.

LONGYEARBYEN

Kullforekomstene rundt Longyearbyen og Sveagruva ligger alle i den tertiære Firkantenformasjonen der det er påvist 5 kullag av betydning. De har fått navnene Askeladden-, Svarteper-, Longyear-, Todal- og Sveafløtsen ("fløts" betyr "lag"). Tykkelsen varierer fra 50 cm til over 5 meter (Sveafløtsen i Sveagruva).

Longyearfløtsen i Gruve 7 er opptil 2 meter tykk.

Den tykkeste fløtsen med best kvalitet i Longyearområdet er "Longyearfløtsen" med opptil 2 meter tykkelse. Lengst i vest, ved Bjørndalen, ligger den omtrent på havnivå for så å stige jevnt mot øst til den ligger omlag 400 meter over havet ved Gruve 7. Longyearfløtsen dekker over 100 km², er nokså jevntykk og av god kvalitet i hele dette området. Brennverdien er høy, og aske- og svovelinnholdet lavt. Lave sletteland dekket av løvskog- og myr for 65 millioner år siden, er opphavet til kullagene.

Kullforekomstene rundt dagens Longyearbyen ble første gang annektert av Trondhjem-Spitsbergen Kulkompani i 1900. Den amerikanske industrimannen John M. Longyear kom til Svalbard som turist i 1901 og fattet straks interesse for Svalbards kullforekomster. I 1906 slo han og to andre amerikanske forretningsmenn, Ayer og Munroe, seg sammen med Trondhjem-Spitsbergen Kulkompani og stiftet selskapet Arctic Coal Company Ltd. Selskapet ble raskt den viktigste aktøren for utviklingen av kulldriften på Svalbard før 1. verdenskrig.

Gruve 1, også kalt Amerikanergruva, var den første gruva som ble startet i Longyear City (forløperen til Longyearbyen). Arbeidene ble satt i gang i 1906, samme år som selskapet ble stiftet. Det ble bygget fjellheis opp til gruveinngangen og

kaianlegg nede ved sjøen. Sesongen 1908-09 var det første ordinære produksjonsåret, og det ble bygget kraftstasjon, anlagt jernbane mellom byen og kaia, samt taubane fra gruva til kullageret. Det ble også installert telefon mellom de ulike delene av anlegget.

I dag sees restene av lasteanlegget for taubanen ved gruveåpningen til Gruve 1 oppe i fjellsiden ovenfor kirken i Longyearbyen.

Akkurat som i Advent City utviklet det seg etter hvert arbeidskonflikter. På denne tiden ble det vanlig for arbeiderne å danne fagforeninger. Dette ble det ikke sett på med blide øyne fra ledelsens side. En større streik sommeren 1912 førte til at 238 arbeidere ble sendt tilbake til fastlandet. Gruvedirektøren, Scott Turner var - i likhet med sin kollega Muscamp i Advent City - ikke lett å ha med å gjøre. Fridtjof Nansen karakteriserte Turner som en "ikke overdrevent veloppdragen ung amerikaner" og skriver: "Kanskje var det ikke til å undres på om folk med så lite folkeskikk fikk ugriper med arbeiderne."

I 1913 var gruveanlegget fullt utbygget og kunne produsere 50-60.000 tonn kull pr. år. Den 1. verdenskrig skapte imidlertid problemer, og virksomheten stoppet opp høsten 1915. Bare en mindre vaktstyrke ble igjen i Longyear City.

Norske selskaper hadde på grunn av mangel på kapital og ekspertise hittil ikke fått sving på sine forsøk med kullgruvedrift på

Svalbard. Sterk norsk krigsøkonomi under 1.verdenskrig bedret kapitaltilgangen, og sammen med sterkt økende kullpriser førte det til en ny giv blant norske interesser. I Norge hadde det også lenge vokst frem en stadig økende politisk interesse for Svalbard. Målet om å få suvereniteten over øyriket, som fremdeles var for ingenmannsland å regne, fikk stadig høyere prioritet.

STORE NORSKE SPITSBERGEN KULKOMPANI A/S

Anlegget i Longyear City ble solgt fra Arctic Coal Company Ltd. til det nystartede Store Norske Spitsbergen Kulkompani A/S (SNSK) i 1916. Adolf Hoel skriver i "Svalbards historie 1596-1965" at overtagelsen av Arctic Coal Company Ltd. sine kullfelter og anlegg var nøkkelen til at Norge senere fikk suvereniteten over Svalbard. SNSK har stått for all senere kulldrift i og rundt Longyearbyen.

Det ble lagt optimistiske planer om å utvide produksjonen fra 50.000 til 200 000 tonn. Alt så lyst ut inntil 3. januar 1920 da en stor kullstøveksplasjon i gruva satte en stopper for videre drift. Av 300 overvintrende omkom nær 10% (26 mann). At det i tillegg inntraff midtvinters i den mørkeste årstiden når man var helt isolert fra omverdenen, bidro til å gjøre dette til en ufattelig tragedie for befolkningen i Longyearbyen. Gruve 1 kom aldri mer i drift. SNSK produserte totalt 124.010 tonn kull mellom 1917-1920. I tillegg kommer det Arctic Coal Company Ltd. produserte før dette.

Eksplasjonen var også en katastrofe for SNSK som bedrift. Det måtte investeres for å starte en ny gruve (Gruve 2) raskest mulig. Fallende kullpriser ved krigens slutt gjorde at selskapet gikk inn i en økonomisk krise. Staten trådte støttende til, noe som bidro til å gi argumenter for at Norge skulle overta øygruppen.

Daganlegget til Nye Gruve 2 er bevart ganske intakt, men taubanen blåste ned i en orkan.

Gruve 2 ble drevet i fjellet Sukkertoppen fra 1921 til 1937, mens Nye Gruve 2 lenger inn i Longyeardalen mot Larsbreen var i drift fra 1937 til 1968. Gruveinnganger og ventilasjonsåpninger i tilknytning til Gruve 2 er bevart, og mesteparten av daganlegget ved Nye Gruve 2 er intakt. Gruve 2 ble skutt i brann av det tyske slagskipet Scharnhorst 8. september 1943, og det brant visstnok i gruva helt til ut på 1960-tallet. Totalt er det fra Gruve 2 og Nye Gruve 2 produsert nærmere 8 millioner tonn kull.

Nye Gruve 1 ble startet lenger inn i Longyeardalen ved Sverdrupbyen, og driften pågikk fra 1939 til 1958. Mesteparten av bygningene i Sverdrupbyen ble brent og jevnet med jorden i 1985, fordi husene var i dårlig forfatning. Bare taubanen, et par hus, en gruveinngang og et damanlegg står i dag igjen. Det ble produsert over en million tonn kull fra Nye Gruve 1.

Kullaget i Gruve 3 var stedvis svært tynt og man måtte arbeide liggende.

Gruve 3 ovenfor flyplassen var i drift fra 1971 til 1996. Gruva har siden nedleggelsen vært brukt som museumsgruve siden daganlegget er intakt og store deler av gruva er tilgjengelig. Museumsgruva er nå stengt, men det foreligger planer om gjenåpning. Det ble produsert drøyt 4 millioner tonn kull fra Gruve 3.

Gruve 4 ble drevet fra 1966 til 1979 i fjellet Sarkofagen mellom Longyearbreen og Larsbreen innerst i Longyeardalen. Bare dagåpningen og steintippene sees i dag. Det ble produsert under 100.000 tonn kull fra Gruve 4.

Gruve 5 ligger i Endalen, en sidedal til Adventdalen, og var i drift fra 1959 til opp på 1970-tallet. Deler av daganlegget og fjellheisen står noenlunde intakt. Det ble produsert omlag 3,5 millioner tonn kull fra Gruve 5.

Gruve 6 ligger i fjellsiden på Bolternosa ved utløpet av Todalen og var i drift fra 1969 til 1981. Også her er daganlegget og fjellheisen intakt. Det ble produsert omlag 2,4 millioner tonn kull fra Gruve 6.

Gruve 7 ligger ved utløpet av Bolterdalen på fjellet Breinosa 15 km øst for Longyearbyen. Ordinær drift startet i 1972 og pågår fremdeles. Kullaget er gjennomsnittlig 1,4 meter høyt og tas ut ved såkalt "rom og pilardrift". Beltegående maskiner med en heve- og senkbar roterende trommel med ståltenner på skaver ut kullet i et

Daganlegget ved Gruve 7.

rutemønster av gruveganger. Mellom disse gruvegangene må det settes igjen pilarer av kull for å holde fjellet oppe. Man får ikke ut like stor prosentandel av kullfløtsen som ved andre metoder, men metoden er svært fleksibel. Kullet fraktes ut av gruva på transportbelter, lagres i silo og kjøres med lastebil til kullageret på Hotellneset i Longyearbyen for skipning.

Inne i Gruve 7.

En tredjedel av produksjonen går til kraftverket i Longyearbyen mens resten går til eksport. Årsproduksjonen (2010) er omlag 65.000 tonn, og samlet totalproduksjon hittil omlag 5 millioner tonn. Gruva har reserver på omlag 2 millioner tonn kull, med mulige tilleggsreserver på ytterligere 2 millioner tonn. Dette vil holde til mange års videre drift med dagens produksjonsnivå.

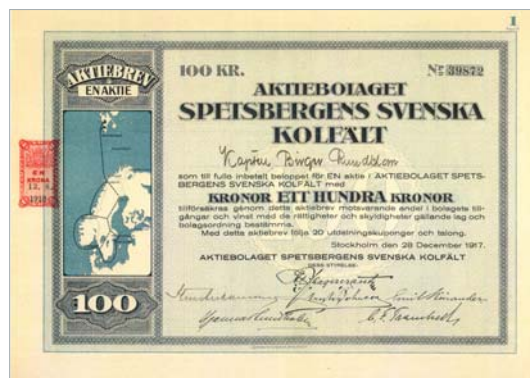
Driftsperiodene nevnt ovenfor refererer seg til når gruvene var i ordinær drift. I noen av gruvene ble det drevet forberedende arbeider i flere år før ordinær drift startet, og opprydningsarbeider i en periode etter at driften ble avsluttet.

De fleste av kullforekomstene nær Longyearbyen er nå utdrevet. Den samlede produksjonen fra gruvene i området er rundt 26 millioner tonn. Kulldriften dannet grunnlaget for etableringen av Longyearbysamfunnet, og aktiviteten i Longyearbyen i dag er i stor grad basert på den infrastrukturen som ble etablert i forbindelse med gruedriften.

SVEAGRUVA

60 km syd for Longyearbyen ligger gruvesamfunnet Sveagruva innerst i Van Mijenfjorden.

I Sveagruva er det to kullfløtser som det har vært drift på. Den tykkeste, Sveafløtsen, er opptil 5 meter tykk, men da med et skiferlag av varierende tykkelse omtrent i midten som gjør at ikke alt kan brytes. 5 meter kull er dannet fra 50-60 meter tykke torvlag som ble presset sammen av vekten av sedimentlag som ble avsatt oppå torvlagene.

Aksjebrev AB Spetsbergens Svenska Kolfält.

Det svenske selskapet AB Spetsbergens Svenska Kolfält startet opp driften i Sveagruva i 1917 etter at svenskene hadde drevet undersøkelser i området siden 1910. Den svenske staten ble aksjonær i selskapet i 1921, og det skiftet navn til Svenska Stenkolsaktiebolaget Spetsbergen. En brann i 1925 førte til at driften ble nedlagt.

Anlegget ble solgt til SNSK i 1934 for 1 million kroner. I august 1944 ble Sveagruva brent ned til grunnen av mannskapet på en tysk ubåt. Anlegget måtte bygges opp igjen rett etter krigen og siden var det periodevis drift i gruva Svea Vest inntil den var utdrevet og ble stengt i 2000.

Kullaget i Svea Vest var opptil 5 meter tykt, men med et skiferlag i midten. Bergmester Johs. Vik.

SVEA NORD - STORE NORSKES HOVEDGRUVE

Omlag 5 km øst for Sveagruva ligger det såkalte Sentralfeltet med Svalbards hittil største kjente kullforekomst. Også den av tertiær alder - Sveafløtsen. Forekomsten ble kartlagt med diamantboringer på 1990-tallet og ordinær kullproduksjon i gruva, som fikk navnet Svea Nord, startet i 2002 etter flere år med forberedende arbeider.

Driftsmetoden er såkalt mekanisert strossedrift, som i korte trekk går ut på at en såkalt kuttmaskin med en stor roterende trommel med ståltenner skaver ut kullet i en høyde på drøyt 3 meter langs en 250 meter lang gruvegang (strossa). Fjellet holdes oppe av hydrauliske stempler mens kuttmaskinen går frem og tilbake på strossa og gnager seg innover i kullaget i opptil 3,5 kilometers lengde.

Kuttmaskinen inne på strossa i Svea Nord med trommelen med tennene som skaver ut kullet.

Stemplerne flyttes etter kuttmaskinen når denne forflytter seg innover i fjellet, og da går fjellet i kontrollert ras der kullaget er tatt ut. Kullet fraktes kontinuerlig ut av gruva på et transportbelte, over på lastebiler til et renseverk som skiller ut skifer og stein fra kullet, før salgsproduktet går til lager og avventer skipning. Årsproduksjonen har vært oppe i over 4 millioner tonn (2007). Pga. isforholdene i Van Mijenfjorden kan kullet bare skipes i løpet av en kort sommersesong.

Hoveddelen av kullet i Svea Nord er nå tatt ut, og selskapet planlegger at fremtidig drift på de resterende kullreserver skal suppleres med uttak fra et kullfelt rett nord for Sentralfeltet, Lunckefjellet. Selskapet har også påvist mindre kullreserver andre steder rundt Sveagruva som eventuelt kan drives parallelt med uttak Lunckefjellet og de siste reservene i Svea Nord.

STORE NORSKE I DAG

I 1976 bevilget stortinget midler til statlig overtakelse av de privateide aksjene i SNSK. Staten ved Nærings- og handelsdepartementet er i dag eier av 99,9 % av aksjene, resten eies av private aksjonærer.

Aksjebrev SNSK.

Betalingsmerker SNSK.

SNSK er den nest største grunneieren på Svalbard etter staten. De er også den største innehaveren av bergrettigheter på Svalbard (funnpunkter og utmål).

I dag består konsernet "Store Norske" av morselskapet "Store Norske Spitsbergen Kulkompani A/S" som har tre heleide datterselskaper: "Store Norske Spitsbergen Grubekompani A/S" som står for konsernets

gruvedrift på Svalbard, et selskap som eier og leier ut konsernets boliger, samt "Store Norske Gull A/S" som driver letevirksomhet etter metaller både på Svalbard og på fastlandet. Konsernet hadde 337 ansatte i 2010, omsatte for omlag 1,5 milliarder kroner og hadde et overskudd før skatt på 350 millioner kroner. Kullprisen har de siste årene svingt mellom US \$ 64 og 175 pr tonn (US\$ 131 i 2010). Totalproduksjonen fra alle gruver selskapet har hatt i drift på Svalbard var ved utgangen av 2011 omlag 52 millioner tonn.

HVA BRUKES KULLET FRA SVEA NORD TIL ?

Av kullproduksjon på rundt 1,9 millioner tonn i 2010 ble det solgt omlag 1,7 millioner tonn. Av dette gikk omlag 1,4 millioner tonn til eksport som såkalt energikull som brukes til produksjon av strøm og fjernvarme i kullkraftverk. Kjøperne er kunder i Europa (hovedsakelig i Tyskland, Portugal, Danmark) samt 26.000 tonn til Norges eneste kullkraftverk som ligger i Longyearbyen. Resten (300.000 tonn) gikk hovedsakelig til sement- metallurgisk og annen industri. På snsk.no finner du mer informasjon om selskapet og dets virksomhet.

KINGS BAY KULL COMP. AS

Ishavsreder Peter S. Brandal fra Sunnmøre sikret seg i 1916 et allerede okkupert område med kullforekomster ved Kongsfjorden nordvest på Svalbard. Der hadde det allerede i noen år foregått spredt prøvedrift av norske og britiske ekspedisjoner. Krigsutbruddet hadde gjort at det var knapphet på kull, og Brandal ville skaffe eget kull til sine ishavsskuter. Kings Bay Kull Comp. AS ble stiftet i 1916 og startet produksjon i den allerede eksisterende Agnes Gruve. 300 jobbet i gruvene om sommeren mens vinterstyrken var det halve. I 1918 ble det bygget kraftstasjon med dampmaskin, og ytterligere en gruve ble åpnet (Advokaten).

Ny-Ålesund består i dag av en blanding av gamle bygg fra gruvedriften og forskningsstasjoner bygget de senere årene.

Bruer, jernbanetraseer og rester av dagåpninger er alt som er igjen i gruveområdet i Ny-Ålesund. Sporene etter gruvedriften skulle slettes etter Kings Bay-saken i 1962.

Økonomien var imidlertid ikke tilfredsstillende, og staten gikk inn med støtte. Flere mindre gruver åpnes ut over 1920-tallet, men gjentatte gruveulykker og gass- og kullstøvekspløsjoner skapte stadige problemer for driften. Det ble driftsstans fra 1929, og staten tok over gruvene i 1933. I 1945 ble gruveanlegget satt i stand etter den lange perioden uten drift. Etter at produksjonen hadde kommet i gang for fullt mot slutten av 1940-tallet, ble bedriften rammet av flere store gass- og kullstøvekspløsjoner med mange omkomne.

En medvirkende årsak til de mange gassekspløsjonene er trolig at i motsetning til i Longyearbyen der kullagene ligger høyt oppe i fjellsidene, så ligger kullagene i Ny-Ålesund under havnivå. Det har medført at kullet naturlige høye innhold av metangass har blitt bevart i langt større grad i Ny-Ålesund enn i Longyearbyen. Ventilasjonen i kullgruvene skal fjerne denne metangassen som kontinuerlig lekker ut av kullaget ved produksjon, før den når eksplosive nivåer. I Ny-Ålesund bød dette på problemer.

Serien med eksplosjoner i gruvene kulminerte 5. november 1962 med det som skulle bli kjent som "Kings Bay-saken". I eksplosjonen denne dagen omkom 21 mann i gruva. 11 av dem fant sin

permanente grav i gruva da den begynte å brenne etter eksplosjonen og den etter hvert også ble fylt med vann. Gruva ble formelt nedlagt høsten 1963.

Ulykken fikk store politiske følger og skapte en voldsom strid i Stortinget. Gerhardsen-regjeringen måtte gå etter kritikk for ikke å ha fulgt opp Stortingets "ufravelige forutsetning" om forsvarlig drift, og ikke vist tilstrekkelig initiativ til å rette opp de sikkerhetsmessige svakhetene. Kings Bay-saken satte arbeidsmiljø og sikkerhet på arbeidsplassene på dagsorden i landet vårt.

I dag inngår den infrastrukturen som stod igjen etter gruvedriften i Ny-Ålesund i den internasjonale forskningsstasjonen som vokste frem etter at Norsk Polarinstitutt etablerte seg der i 1968. Det er bestemt at Ny-Ålesund skal være hovedsete for naturvitenskapelig forskning og miljøovervåking på Svalbard. Mange nasjoner har etablert sine forskningsanlegg der.

BJØRNØEN A/S

Midtveis mellom fastlands-Norge og Spitsbergen ligger Bjørnøya (omlag 178 km²). Nordøst på øya er det et område med

kullag av karbon alder. Kullet ble oppdaget allerede i 1609 av engelskmannen Jonas Poole. Noen drift ble det ikke, men dampskip hentet kull til eget bruk blant annet i 1868. En tysk ekspedisjon brøt 80 tonn kull i 1899 og 7 tonn i 1900.

Gruveåpning ved Tunheim på Bjørnøya.

I/S Bjørnøen Kulkompani ble stiftet av fire mann fra Jæren tidlig på 1900-tallet. Bygging av anlegg og småskala kulldrift på Tunheim nordøst på Bjørnøya ble igangsatt med et belegg på opptil 200 mann. Rundt 25 bygninger og kraftstasjon ble oppført, og det ble anlagt jernbane ned til utskipningsanlegget en drøy kilometer fra gruva. Tunheim fikk postkontor i 1917 og meteorologisk stasjon året etter. Selskapet skiftet navn til Bjørnøen A/S i 1918. Driften gikk ikke så godt, og de søkte i 1919 staten om støtte til videre drift. Dette ble innvilget, og staten bidro med 9,3 millioner kroner i støtte frem til driften ble nedlagt i 1925, fordi geologisk kartlegging viste at forekomsten var for liten, og at kullet var av for dårlig kvalitet. Totalt 116.000 tonn kull ble skipet fra Tunheim. Staten kjøpte alle aksjene i selskapet i 1933. I dag er det bare en meteorologisk stasjon på Bjørnøya.

PYRAMIDEN

I 1910 sendte den svenske næringsforeningen for jernindustrien, Jernkontoret,

Fjellet Pyramiden har gitt navnet til byen. Gruvegangene strekker seg horisontalt bakover i fjellet i flere nivåer pga. de mange forkastningene.

en ekspedisjon til Svalbard for å finne kullforekomster til svensk jernindustri. De annekterte blant annet området rundt fjellet Pyramiden der det var kullforekomster av karbon alder. I årene som fulgte, utrustet Jernkontoret flere ekspedisjoner som reiste til Svalbard for å kartlegge forekomstene. I 1916 ble AB Spetsbergens Svenska Kolfält etablert, og de startet opp Sveagruvan i Van Mijenfjorden året etter. I 1921 tok det nystartede Svenska Stenkolsaktiebolaget Spetsbergen over og drev undersøkelser frem til de gikk konkurs i 1927.

Selskapets eiendommer ble etter hvert overdratt til et nyopprettet statlig sovjetisk kullgruveselskap Trust Arktikugol ("Trusten arktisk kull") i 1931. Selskapet startet forberedelser til kullgravedriften i Pyramiden og bygde infrastruktur og gruveganger med tanke på omfattende drift. Krigen avbrøt arbeidene, som ble gjenopptatt i 1946. Den første

kullproduksjonen kom så smått i gang i 1947 og pågikk frem til nedleggelsen i 1998 med en total produksjon på rundt 8 millioner tonn kull. Pyramiden er i dag en spøkelsesby som er åpen for turister deler av året.

BARENTSBURG

Det nederlandske selskapet N.V. Nederlandsche Spitsbergen Compagnie (NESPICO) kjøpte ut ulike eiere av kullforekomstene øst for Grøn fjorden i 1921 og startet opp kulldrift i Barentsburg. De drev frem til gruvene ble solgt til Trust Arktikugol for 3,5 millioner kroner i 1932 etter at Norge hadde takket nei til å kjøpe anlegget. Det var produksjon frem til

Barentsburg ligger ved Grøn fjorden og kullag og gruver går skrått nedover i fjellet mot øst.

På grunn av eksplosjonsfaren i kullgruver er det oftest forbudt å fotografere i gruva. Dette er et av få bilder jeg fikk tatt inne i gruva i Barentsburg etter at metangasskonsentrasjonen var målt.

1941 da alle bosetninger på Svalbard ble evakuert. Barentsburg ble i likhet med Longyearbyen og Sveagruva sterkt ødelagt i krigshandlinger og måtte gjenoppbygges etter krigen.

Russiske gruvearbeidere utenfor den nå nedlagte "Kontraktgruva" som Trust Arktikugol drev på utmål leid av SNSK. I dag skjer all produksjon i "Vår Egen Gruve" - på egne utmål.

Også i Barentsburg er det kull av tertiær alder som det drives på. Tykkelsen på de to kullagene det har vært drift på, har typisk vært en drøy meter til halvannen meter. Driftsmetoden er i prinsippet den samme som i Svea Nord, mekanisert strossedrift. Driftsforholdene er vanskelige med store spenninger i fjellet. Etter flere store gruveulykker med kullstøvekspløsjoner med derpå følgende gruvebranner i de senere årene, har produksjonen falt fra et maksimum på 415.000 tonn i 2000 til rundt 100.000 tonn nå. Totalt er det produsert over 12 millioner tonn kull i Barentsburg, og det er ikke så store reserver igjen.

Trust Arktikugol er det eneste gruveselskapet som har hatt egne mynter i omløp på Svalbard. Både Trust Arktikugol og flere andre selskaper har hatt egne pengesedler helt opp til nyere tid.

Kulldriften har hittil dannet basis for den sovjetiske og senere russiske tilstedeværelsen på Svalbard. Det blir interessant å se hvordan tilstedeværelsen utvikler seg når forekomsten er uttømt og kullgruvedriften opphører. Foreløpig sier selskapet at de har kull for enda noen års drift med nåværende produksjonsnivå.

GRUMANT

Mellom Barentsburg og Longyearbyen ligger det nedlagte sovjetiske gruvesamfunnet Grumant som var forbundet med utskipningsanlegget i Colesbukta med en jernbane.

Bare noen få bygninger står igjen etter gruvedriften i Grumant. På det meste (1950) bodde nærmere 1000 mennesker her, inneklemt mellom de bratte fjellene og Isfjorden.

Kullforekomstene i Grumant ligger også i den tertiære Firkantenformasjonen. Kullmektigheten i Grumant var på opptil 1,8 meter, inkludert 60 cm kullskifer i midten (såkalt mellomstein). I den østlige delen av området var det en drøy meter kull, men uten mellomstein. Det ble i løpet av hele driftsperioden fra 1913 til 1961 produsert anslagsvis 2 millioner tonn kull fra forekomsten i Grumant.

Området ble først okkupert av The Arctic Coal Company Ltd. i 1905. Senere okkuperte

The Norwegian Exploration Company samme område, og den russiske geologen Rusanov fulgte etter med ytterligere en okkupasjon i 1912. På bakgrunn av Rusanov's ekspedisjon ble Handelshuset Grumant – A.G. Agafeloff & Co. stiftet i Russland i 1913, og undersøkelsesdrift ble igangsatt samme år. Arctic Coal Company Ltd., som mente å ha førsteretten til området, protesterte. Handelshuset Grumant drev videre undersøkelser frem til 1915 da The Anglo Russian Grumant Company Ltd. ble stiftet i London, for å kjøpe kullrettighetene.

Anglo Russian tok frem til 1927 ut 62.200 tonn kull. Problemene rundt de ulike eiendomskrav til området ble etter hvert løst, og Anglo Russian ble ved utløpet av 1927 definitivt eier av området. I 1931 startet det sovjetiske gruveselskapet Sojusljesprom opp ny forsøksdrift i Grumant, og området ble sent på året overdratt til det nystartede Sovjetiske statsselskapet Trust Arktikugol.

Gruveanlegget i Grumant ble etter dette utvidet, og driften trappet opp. Pga. vanskelige grunnforhold kunne ikke kaianlegg bygges i sjøen utenfor Grumant. Kullet måtte fraktes ut til kullbåtene i

Jernbanetraseen mellom Grumant og Colesbukta med Rusanovhuset i bakgrunnen.

prammer, noe som var svært tungvint i lengden. I forbindelse med evakueringen av hele befolkningen på Svalbard i 1941 ble det satt fyr på kullageret og noen bygninger i Grumant. Bedre ble det ikke av at tyske krigsskip skjøt i stykker de fleste av de resterende bygninger høsten 1943. Anlegget måtte derved bygges opp igjen fra grunnen i 1946.

Tidlig på 50-tallet ble det drevet en 1,4 km lang tunnel og anlagt en 8 km lang overbygget elektrisk jernbane mellom Grumant og Colesbukta. Tog med 30 vogner fraktet kullet til utskipningshavnen i Colesbukta. Anleggene ble stadig utvidet og nye bygninger oppført frem til nedleggelsen i 1962. Ny kraftstasjon ble ferdigstilt så sent som det året driften ble nedlagt. I forbindelse med kullboringer i området bodde det periodevis folk i Colesbukta til opp på 1970-80 tallet. En ny

forekomst skulle kartlegges med tanke på fremtidig drift.

Først rundt år 2000 lanserte Trust Arktikugol konkrete planer om oppstart av ny gruve i Colesbukta etter å ha kartlagt kullforekomsten i detalj. Noen av de gamle bygningene ble satt i stand, og den gamle kraftstasjonen ble jevnet med jorden. Det ble foretatt grunnarbeider i forbindelse med forberedelsene til bygging av kai, og det russiske flagget vaiet over husene. Her skulle det ryddes plass til et nytt gruvesamfunn. Det ble søkt om tillatelse til å bygge vei langs Isfjorden mellom Barentsburg og Colesbukta, noe norske miljømyndigheter var svært skeptiske til. Deretter stoppet det brått opp. Pengene, som visstnok var bevilget til forberedelsene av oppstart, ble trukket tilbake. Tiden gikk og planene ble lagt på is. Oppstartskostnadene ble for store.

Booking of activities, summer and winter
 Wilderness Store and Dog equipment
 We offer training for applying dogs as polar bears guards
 Wild Man Camp
 Art Man Nature Hiking
 Visit Gammen for lunch, dinner, coffee/tea and 'svele'
 Visit Arctic Bay Exhibition by Professor Vigdis Holen, the first female fine-artist working at Svalbard in recent times
 Tommy's Photo Lodge/Beds

Svalbard Villmarkssenter
 info@svalbardvillmarkssenter.no
 tlf: +47 79021700 / +47 80790076